

LR Seimo Pirmininkui A. Valinskui
Frakcijoms: Liberalų sąjūdžio; Liberalų ir centro sąjungos; Lietuvos socialdemokratų partijos, Tautos prisikėlimo partijos; Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų; Darbo partijos; „Tvarka ir teisingumas“

Konferencijos „Lietuvos mokslo ir studijų įstatymas: motyvai, tikslai, perspektyvos“

REZOLIUCIJA

LR Seimas, Vilnius, 2009 m.vasario 11 d.

Konferencijos „Lietuvos mokslo ir studijų įstatymas: motyvai, tikslai, perspektyvos“ dalyviai, atstovaujantys Lietuvos mokslo ir akademinę bendruomenę, išklaušę Lietuvos rektorių konferencijos, valstybinių mokslo institutų, studentijos, Lietuvos aukštųjų mokyklų profesinių sąjungų, LR Seimo frakcijų ir komitetų, LR Švietimo ir mokslo ministerijos atstovus dar kartą pareiškia, kad pritaria aukštojo mokslo reformos būtinumui, tačiau ne pagal dabar siūlomą ir svarstoma Seime MSĮ, o tokie reformai, kuri būtų ne paviršutiniška, ir tinkamai įgyvendintų Konstitucijoje įtvirtintą aukštųjų mokyklų autonomijos principą bei užtikrintų konkurencingą šalies mokslo politiką Europos tyrimų erdvėje. Decentralizuota mokslo ir studijų sistema, kurioje veikia subsidiarumo principas (suteikiama teisė daugelį sprendimų priimti pačiai akademinė bendruomenei ir/ar studentui), ir kurioje sudaromos sąlygos mokslo ir studijų institucijų konkurencijai, tėra vienintelė teisinė priemonė siekti aukštojo mokslo ir studijų kokybės ir užtikrinti efektyvų valstybės ir privačių išteklių, skirtų švietimui ir mokslui, panaudojimą.

Konkurencingos ekonomikos kūrimas neįmanomas be mokslinių tyrimų koncentracijos mokslo institutuose, kurie gali visą savo laiką skirti tik mokslui. Tokie mokslininkų kolektyvai gali ir turi tapti patikimu tarpininku integruojant Lietuvos mokslą ir inovatyvų verslą į tarptautinį mokslinių tyrimų ir technologijų procesą ir efektyviai padėti verslui diegti moderniausias gamybos technologijas. Mokslo institutai turi tapti neatskiriama aukštojo mokslo sistemos dalimi, užtikrinančia šiuolaikinių žinių perdavimą aukštojo mokslo sistemai pirmiausia per aktyvų savarankišką doktorantūros procesą bei tapti patikima studentų praktinių įgūdžių formavimo priemone. Tam būtina mokslo institutams suteikti laisvę pasirinkti tyrimų kryptis, partnerius ir aukštąsias mokyklas bendrai mokslinių tyrimų ir studijų veiklai. Mokslinių tyrimų kryptių nustatymą ir bendradarbiavimą su verslu Valstybė turėtų spręsti ne tiesmukiškai per savo skirtą instituto valdymo sistemą, o formuodama užduotis per mokslo fondus bei mokslo programas, kur mokslo ir studijų institucijos galėtų konkuruoti dėl valstybės užsakymų.

Konferencijos dalyviai įsitikinę, kad Įstatyme turi būti išspręsti pagrindiniai keturi reformos aspektai – pirma - kokybės laidavimo įtvirtinimas, antra – valstybinio universiteto ir valstybės mokslo instituto teisinio statuso reforma, trečia - turto ir nuosavybės reforma, įgalinanti mokslo ir studijų institucijas konkuruoti tarpusavyje, siekiant užtikrinti balansą tarp efektyvaus turto naudojimo švietimo ir mokslo tikslams bei atskaitomybės visuomenei, ketvirta - valdymo reforma, kuria mokslo ir studijų institucijos mokslo bendruomenė, socialiniai partneriai ir studentai įtraukiami į universiteto valdymą ir valdymo priežiūrą.

Aukštojo mokslo ir mokslinių tyrimų kokybę užtikrinama per mokslo ir studijų institucijų vidinio kokybės užtikrinimo sistemas, aukštųjų mokyklų ir studijų programų akreditavimą ir institucijos veiklos išorinį vertinimą. Siekiant užtikrinti mokslo ir studijų kokybę, vykdoma sisteminga mokslo ir studijų sistemos veiklos stebėseną.

Konferencijos dalyviai konstatuoja, kad savarankiško teisinio statuso pripažinimas valstybiniais universitetams ir valstybės mokslo institutams yra teisinė prielaida kitoms būtinoms

reformos kryptims, t.y., aukštojo mokslo ir studijų kokybės, mokslo ir studijų institucijų valdymo, studijų ir mokslo finansavimo, turto tvarkymo ir pan. Įstatyme turi būti įtvirtinta nuostata, kad valstybinis universitetas arba valstybės mokslo institutas yra *sui generis* viešasis juridinis asmuo, kurio teisinė forma nustatoma minėtame įstatyme. Tai yra pelno nesiekiantis ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, steigiamas Seimo ir turintis Lietuvos Respublikos Konstitucijos suteiktą autonomiją; jo tikslas - tenkinti viešuosius interesus vykdant švietimo, mokymo ir mokslinę, kultūrinę taip pat kitokią visuomenei naudingą veiklą.

Švietimo ir mokslo ministerijos pateiktas MSI Turto disponavimo dalies projektas laiduoja tik dalinę turto valdymo, naudojimo ir disponavimo reformą. Manome, kad būtina suteikti nuosavybės teisę turtui ir lėšoms, kurias savarankiškai uždirba universitetai arba institutai. Tuo tarpu valstybės biudžeto lėšas ir valstybės turtą universitetai turi valdyti patikėjimo teise vadovaujantis paruoštu MSI Turto disponavimo dalies projektu. Reikia pažymėti, kad intelektinės nuosavybės klausimai valstybės mokslo institutuose šiame įstatymo projekte niekaip neapibrėžiami ir nesprenžiami, nors apie pusę visos fizinių ir biomedicininų mokslų produkcijos sukurama būtent mokslo institutuose.

Konferencijos dalyviai išreiškė nuomonę kad valstybinio universiteto arba valstybės instituto valdymo schemoje turėtų būti siekiama pagrindinį balsą suteikti akademinėi bendruomenei. Tuo tikslu siūloma įvesti kitus rinkimo kriterijus ir juos derinti su suinteresuotomis institucijomis.

Mokslo instituto vienintelis kolegialus valdymo organas yra Instituto mokslinė taryba, kuri sprendžia instituto mokslinių tyrimų strategijos, ir kas ypatingai svarbu, mokslinių tyrimų kokybės bei patikimumo klausimus. Todėl instituto mokslinė taryba turėtų būti formuojama išimtinai kompetencijos principu iš instituto mokslininkų. Taryba turėtų suformuoti taip pat ir instituto vadovybę t.y. rinkti direktorių bei skyrių vedėjus, nes tik taryba geriausiai žino kokios kompetencijos vadovai galėtų palaikyti instituto konkurencingumą Lietuvos ir tarptautinėje mokslo rinkose. Instituto ar giminingų institutų grupės visuomeninės priežiūros bei jų veiklos koordinavimo institutas turėtų būti visuomeninės priežiūros taryba, kuri būtų formuojama tik iš socialinių partnerių, kurie būtų suinteresuoti sėkminga Instituto ar jų grupės veikla.

Manome, kad tik reformavus šias teisės normų grupes bus tinkamai įgyvendintas Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas valstybinių universitetų autonomijos principas. Primintina, kad Lietuvos Respublikos Konstitucinis teismas yra pabrėžęs, kad „... aukštosios mokyklos autonomija suprantama kaip teisė savarankiškai nustatyti ir įtvirtinti įstatuose ar statute savo organizacinę ir valdymo struktūrą, ryšius su kitais partneriais, mokslo ir studijų tvarką, studijų programas, studentų priėmimo tvarką, spręsti kitus su tuo susijusius klausimus, naudotis valstybės perduotu ir kitu įsigytu turtu, turėti teritorijos ir pastatų, kito turto, skirto mokslo ir studijų reikalams, neliečiamumo garantiją“ (Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 1994 m. birželio 27 d. nutarimas).

Esame įsitikinę, kad Lietuvos valstybinių universitetų ir mokslo institutų sukauptos patirties panaudojimas, mūsų ištirtas kitų Europos valstybių aukštojo mokslo ir studijų reglamentavimas padės atlikti tinkamą aukštojo mokslo ir studijų reformą, kuria būtų įgyvendintos Lietuvoje Europos Sąjungos ir Bolonijos proceso strateginių dokumentų nuostatos, laiduotos prielaidos studijų ir mokslo kokybės bei konkurencingumo Lietuvos, Europos ir pasaulio mokslo žinių rinkoje augimui, užtikrintos galimybės pilnavertiškai dalyvauti Europos aukštojo mokslo erdvėje. Kaip yra pažymėjęs Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, konstituciniai atviros ir darnios visuomenės imperatyvai, kitos Konstitucijos nuostatos suponuoja, kad, sprendžiant aukštojo mokslo ir studijų klausimus, turi būti atidžiai išiklausoma į mokslo ir akademinės bendruomenės, valstybinių ir kitų autoritetinių mokslo institucijų, vienijančių įvairių mokslo sričių mokslininkus, nuomonę, be to, turi būti įvertinama ir kitų šalių, ypač Europos Sąjungos valstybių narių, patirtis, jose vyraujančios tendencijos, taip pat tai, kiek ir kaip ta patirtis turi ir gali būti pritaikyta Lietuvoje (žr. šių principų aiškinimą 2007 m. gegužės mėn. 5 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarime byloje Nr. 18/06).

Pasisakymuose taip pat buvo pažymėta kad MSI įstatymas nenumato vieningos, nuoseklios ir veiksmingos aukštojo mokslo politikos, santykių tarp profesinio ir universitetinio mokslo, taip sumažinant barjerus besimokančiųjų judėjimui tarp profesinio mokymo, kolegijų ir universitetų ir taip sukuriant prielaidas tenkinti visuomenei reikalingą atitikimą tarp šių sektorių.

Buvo akcentuojama, kad aukštojo mokslo sistemos pertvarka nespėdžia esminių visuomenei svarbių problemų. Mokslo sistema yra atskirta nuo inovacijų sistemos, neduoda investicijų verslui, nebus paruošiami specialistai atitinkantys rinkos poreikius. Svarstomajame MSI yra pasiūlyta įvesti anarchiškas rinkos sąlygas aukštajam mokslui, tikintis, kad konkurencija pati savaime sutvarkys sistemą, neįvertinant akademinės konkurencijos ypatybių (pasidalijimas žinojimu, konkurencija dėl protų).

Pasisakę mokslinių tyrimų institutų specialistai nurodė, kad įstatymas sudaro prielaidas sunaikinti jau sukurtą mokslinį potencialą, mažinami ir taip menki moksliniai žmogiškieji ištekliai, kurie iš esmės lemia aukštojo mokslo ir tyrimų kokybę niekam neatsakant už pasekmes.

.Dalyvavę studentai ir profesoriai vieningai pareiškė, kad pasiūlytas studijų finansavimo būdas, kuris remiasi studijų krepšelio principu mažai efektyvus kokybes požiūriu. Be to aukštasis mokslas tampa neprieinamas didžiajai visuomenės daliai, vykdomas globalus socialinis eksperimentas. Pasiūlytas paskolų gavimo principas nenumato mokslo prieinamumo padidėjimo ir visuomene negali tikėtis labdaros iš bankų.

Lietuvos universitetai ir mokslo institutai yra pasiruošę deleguoti geriausius specialistus į darbo grupes, ruošiant įstatymo projektą nukreiptą į ateitį ir pritaikytą prie Europos Sąjungos aukštojo mokslo vystymo tendencijų.

Konferencijos dalyviai reikalauja:

1. Nepritarti Lietuvos Respublikos Seime svarstomam Mokslo ir studijų įstatymo projektui, kurio nuostatos prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 40 straipsnio 3 dalies, 41 straipsnio 3 dalies, 42 straipsnio 1 dalies nuostatoms, kurių turinį yra atskleidęs Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 1994 m. birželio 27 d., 2002 m. sausio 14 d., 2002 m. vasario 5 d., 2008 m. vasario 20 d., 2008 m. kovo 20 d. nutarimuose, taip pat konstituciniams teisinės valstybės, teisėtų lūkesčių principams ir iš esmės jį taisyti, atsižvelgiant į rezoliucijoje nurodytus pasiūlymus.

2. Atsisakyti aukštojo mokslo reformos koncepcijos, grindžiamos laisvosios rinkos ideologija ir „studijų krepšelio“ įvedimu. Prieš pradėdant ją vykdyti, atlikti siūlomos Mokslo ir studijų reformos ekonominę socialinę – analizę.

Konferencijoje dalyvavusių 103 akademines visuomenės dalyvių sąrašas pridedamas.

Konferencijos dalyvių vardu

LURK prezidentas prof. Romualdas Ginevičius

MRU Konstitucinės teisės katedros profesorius Egidijus Jarašiūnas

LAMPSS prezidentė Asta Lapinskienė

1992-1996 m. ir 1996-2000 m. LR Seimo narys dr. Arimantas Raškiniš

Konferencijos koordinatorius prof. Leonidas Sakalauskas

LSAS prezidentė Indrė Vareikytė